

Pošiljka plačana v gotovini

Dopisi morajo biti frankirani, podpisani in opremljeni s štampiljko dotič. organizacije

Časopis prejemajo le člani strok. organizacij, ki so priključene Strok. komisiji za Slovenijo, in sicer brezplačno

DELAVEC

STROKOVNI ČASOPIS

V organizaciji je mož. kolikor moči — toliko pravice

Ljubljana 25. v mesecu. —

Ljubljana, poštni predač 290

Čekovni račun št. 13.562

Telefon interurban št. 3478

Rokopisi se ne vračajo.

Leto XXVI

V Ljubljani, dne 25. avgusta 1939

Štev. 8

Trboveljske parole

Ni primernejšega kraja kakor so Trbovlje, da izpove delavski pokret kakršen je naš, svoje gledanje na položaj in generalno linijo svoje politike.

Vsak pokret ima svoja središča, kjer se koncentrirajo njegove energije, kjer se ustvarja njegova morala in ideologija in od koder črpa svoje sile in jih po manjših ali večjih žilah pošilja v vse kraje, kjer žive ljudje z enakimi interesi kakor njihov center.

Meščanski pokreti imajo svoje centre v mestih, pri nas predvsem v Ljubljani in Mariboru. Kmetijski pokret zopet v takih naseljih, kjer žive kmetje na velikih prostorih in kamor čim manj segajo druge ideologije. In delavski pokret se pa zopet naslanja na velike delavske centre, kakršna sta v Sloveniji Trboveljski in Jeseniški revir.

Zato je zelo zmotno, če smatrajo mnogi, ki sodijo po tem, kje imajo delavske organizacije svoje centrale, da se tudi tam določuje taktika in politika dotične organizacije. Kadar smo hoteli v Sloveniji določiti pravilno linijo našega pokreta smo morali predvsem prisluhniti velikim revirjem. In vselej, kadar smo jim prisluhli niti, smo zadeli v črno, smo izbrali pot, ki je bila tem nosilcem pokreta razumljiva in so jo prav zato dvignili na svoje rame.

Zato je bilo povsem v skladu z našo tradicijo, da smo šli s tako važnimi odločitvami, pred katerimi se je nahajal naš pokret, v največji rudarski revir, da dobi naše delovanje od njega svoje sankcije in potrebnih energij.

Menda ne izdamo nikake tajnosti, če zapišemo to kar sicer že vsak ve in čuti, da se je nahajal ves delavski pokret našega pravca, skoro celo povojno dobo v resni krizi in to skoro po celi Evropi. Pod silnimi udarci naglega razvoja se marsikje tudi ni mogel zadosti hitro duhovno prevsmeriti in prilagoditi sodobnim razmeram in je moral vsaj začasno zginiti s površja, da se v podzemlju na novo formira in da v danem trenutku zopet nastopi pot svoje misije.

Najboljši naši ljudje so si bili že iz vsega početka na jasnem, da je treba tudi našemu pokretu v Sloveniji duhovne preorientacije in v marsičem tudi organizacijske prilagoditve. Toda to je

lažje spoznati, kakor izvesti. Treba se je zavedati težav, ki jih taka naloga postavlja.

Vedno je cela vrsta ljudi, ki težko od starega odstopajo in se uživajo v novo. To so po navadi tisti, ki so ves čas s silnim požrtvovanjem gojili organizacije, jih negovali in jim dajali skoro svojo srčno kri. Vsak prenegel preokret smeri bi jih lahko odbil in organizacija bi nenadoma obvisela v zraku brez temelja, ki ga je tako težko zgraditi in zlasti težko zdisciplinirati.

Na drugi strani imaš pa zopet mlad element, ki je po svojem mišljenju oproščen vsake tradicije in že porojen v drugačnih novih razmerah. Ta pride v organizacijo po sili razmer, toda miselnost starega kadra mu je tuja, je ne razume in ne more pričakati trenutka, da se ta miselnost ali prilagodi novemu času, ali pa izgine.

Tu nastaja najtežja naloga organizatorja. Prilagoditi duh organizacije novim časom, ne da si pri tem razbil stare izkušene in solidne njene temelje.

Naše organizacije so to težko pre-

izkušnje dobro prestale in Trboveljska slavnost je najlepše potrdilo, da je reorganizacija našega pokreta srečno zaključena. V samih dveh parolah, ki jih je enodušno potrdil veliki zbor, je vse povedano:

duhovna sodobnost in kontinuiteta (nepretrganost) organizacije!

Po tej svečani potrditvi teh dveh važnih parol ve vsak, ki hoče v našem pokretu koristno sodelovati, kaj mu je storiti, da ne bo prišel nikjer v navzkrižje s kolektivno voljo pokreta.

Nikomur ne postavljamo nikakršnih duhovnih omejitev. Vsak lahko po svojih najboljših močeh deluje, da bo duh organizacij vedno na sodobni višini. Nikomur pa ni dovoljeno razdejanje organizacijskega okvirja in brutalno rušenje organizacijske kontinuitete.

Na te parole smo se vsi sporazumeli. Za naše organizacije ne obstoja več nobeno vprašanje ne levec ne desnice. One so delavske in bodo usmerjene tako, kamor bo težila večina njenih članov. Če bo pa kdo, bodisi posameznik, bodisi skupina želel kake preorientacije, bo pa moral skrbeti, da s duhovnimi sredstvi to doseže.

Obrov.

Davki — davki . . .

Naše uredništvo prejema tedensko iz raznih krajev, v katerih prosijo delavci pojasnila, kakšne davke morajo plačati odnosno se pritožujejo, da jim odtegujejo delodajalci preveč na račun davkov. Da si prihranimo na dopisovanju, objavljamo danes glavne določbe za vse one davke, ki jih mora plačevati sleherni delavec, neoziraje se, ali ima poleg svoje službe še kako drugo premoženje ali ne.

Najnovejši davek, ki je bil vpeljan s 1. VII. 1939 in se bo pobiral skozi 10 let, je prispevek za narodni obrambni sklad. Ta davek mora plačati sleherni delavec, ki plačuje uslužbenski davek in se dele delavci glede tega davka v dve veliki grupi. V prvo spadajo vsi samci, vdovci in oženjeni delavci v starosti do 30 let brez otrok, odnosno z manj kot tremi živimi nepreskrbljenimi otroki, v drugo grupo pa spadajo le samci, vdov-

ci in oženjeni, ki so stari nad 30 let in nimajo otrok.

Višina tega davka je razvidna iz sledeče tabele:

Ako plačate na mesec uslužbenskega davka v I. grupi: Plačate prispevka za narodno obr. sklad v II. grupi:

Dinarjev

10.—	0.75	2.25
11.—	1.25	5.—
12.—	1.75	5.—
13.— do 25.—	2.25	5.—
26.—	2.75	7.50
27.—	3.25	7.50
28.—	3.75	7.50
29.—	4.25	7.50
30.—	4.75	7.50
31.— do 50.—	5.—	7.50
51.—	5.50	10.—
52.—	6.—	10.—
53.—	6.50	10.—
54.—	7.—	10.—
55.— do 75.—	7.50	10.—

Poročeni delavci ali nameščenci, ki imajo tri in več živih pod 21 let starih, nepreskrbljenih otrok, pa plačajo ta davek po sledeči tabeli:

Ako pl. čajo na mesec uslužbenskega davka:	Plačajo prispevka, ako imajo: 3 ali 4 otroke, 5 ali več otrok	
do Din 10.—	—	—
od Din 11.— do 25.—	0.75	—
od Din 26.— do 50.—	2.25	0.75
od Din 51.— do 75.—	5.—	2.25
od Din 76.— do 100.—	7.50	5.—

Ker obračunavajo delodajalci ta davek davčnim upravam mesečno, naj zahtevajo zaupniki pri delodajalcih, da davek delavcu **mesečno** odtegnejo. To je važno z ozirom na dejstvo, da znaša davek pri uslužbenskem davku do Din

Tedenski zaslužek:

brez otr k	1 otrok	2 otroka	3 otroci	4 otroci	5 otrok	Znaša davek Din:
do 168.—	193.—	218.—	243.—	268.—	293.—	1.—
do 192.—	217.—	242.—	267.—	292.—	317.—	1.50
do 216.—	241.—	266.—	291.—	316.—	341.—	2.—
do 240.—	265.—	290.—	315.—	340.—	365.—	2.50
do 265.—	290.—	315.—	340.—	365.—	390.—	3.—
do 288.—	313.—	338.—	363.—	388.—	413.—	4.—

(Za nameščence je bila tabela mesečnega uslužbenskega davka že objavljena v »Privatnem Nameščencu« št. 8 od 15. julija 1939.)

Tretji davek, ki je vpeljan le v dravski banovini, je **prispevek za bednostni sklad**. Ta davek morajo plačevati vsi delavci in nameščenci, ki plačajo na dan Din 0.50, na teden Din 2.—, odnosno na mesec Din 11.— ali več uslužbenskega davka. Vsem tem se odtegne, neoziraje se, ali plačajo le gornji znesek uslužbenskega davka ali pa daleko višji uslužbenski davek, pol procenta njihovega kosmatega zaslužka za bednostni sklad, delodajalec pa mora plačati za bednostni sklad še posebej 1 odst. od vseh izplačanih mezd.

Oproščeni plačila bednostnega sklada so samski delavci in nameščenci, odnos-

no oženjeni brez otrok, ki zaslužijo na teden manj kot Din 192.— odnosno na mesec manj kot Din 800.—.

Kdor ima enega otroka v starosti pod 18 leti, je oproščen bednostnega sklada, ako zasluži na teden manj kot Din 218 in na mesec manj kot Din 900.—, kdor ima dva otroka je oproščen, ako zasluži na teden manj kot Din 242.— in na mesec manj kot Din 1000.— itd., se za vsakega otroka v starosti pod 18 leti zviša bednostnega davka prosti zaslužek tedensko za Din 25.— in mesečno za Din 100.—.

Uslužbenski davek znaša na teden:

S tem so navedeni glavni davki, ki jih morajo plačevati delavci. Nameščenci plačajo poleg vseh gornjih davkov še 1 odst. izredni pribitek k uslužbenskemu davku, ki je bil že objavljen v »Privatnem Nameščencu«.

Ali bo obrtni zakon izboljššan?

Gotove določbe obrtnega zakona so trn v peti delodajalcem in na vseh občnih zborih delodajalskih združenj in društev se vedno dviga klic po spremembi obrtnega zakona. Kaj izzveni iz tega klica?

Za sebe zahtevajo obrtniki čim več zaščite in izboljšanje položaja, za delavstvo pa zahtevajo **ukinitev skoraj vse zaščitne zakonodaje**, ki jo vsebuje obrtni zakon. Tako zahtevajo **ukinitev odpovednih rokov** za delavce, češ, da so ti odpovedni roki obvezni le za obrtnika, delavec pa se jih ne drži. Zahtevajo **ukinitev bolniškega tedna**, češ, da pomeni bolniški teden navadno tatvino delodajalčevega imetja, ker dobi delavec, ki je bolan, hranarino od Okrož-

nega urada in zahteva še plačo od delodajalca, čeprav ne dela. Zahtevajo **podaljšanje poskusne dobe vsaj na dva meseca**, češ, da se v kratki dobi enega meseca delavca ne da zadosti preskusiti, ali je sposoben za vsa dela ali ne. In tako se množe zahteve po ukinjenju vsega onega, kar govori v prilog delavstvu. Minister trgovine je tudi z letošnjim finančnim zakonom pooblaščen, da izda novelo k obstoječemu obrtnemu zakonu. Načrt za novelo je že l. 1938. izdelalo ministrstvo trgovine in je bil ta načrt dostavljen vsem delodajalskim zbornicam in zvezam industrijcev, **le delavske organizacije tega načrta kljub opetovanim zahtevam ne morejo dobiti v roke**.

Čudno se nam zdi, da je ta načrt na razpolago le eni skupini in to gospodarstvo močnejši, da zamore staviti svoje protipredloge in zahteve, med tem, ko se gospodarsko šibkejšemu delu — delavstvu — ta načrt ne da! Upravičeno sklepa iz tega delavstvo, da se pripravljaja poslabšanje obstoječe socialne zakonodaje — ker zakaj bi bil drugače načrt sprememb obrtnega zakona neka tajnost s sedmimi pečati za delavce — in upravičeno dviga, sklicujoč se na še vedno veljavne odredbe zakona o zaščiti delavcev, svojo zahtevo: **Dostavite takoj delavskim strokovnim organizacijam načrt sprememb obrtnega zakona, da zavzamemo k njim stališče in stavimo svoje protipredloge v zaščito delavskih interesov!**

Zakonodajne kompetence so dolžne kot objektivna oblast vpoštevati obe strani interesentov pri sklepanju novih zakonitih določb.

Delavski tisk zastopa tvoje interese!

Iskanje dela med odpovedjo

Trgovinski minister je izdelal načrt uredbe, ki naj uredi vprašanje pravice delavcev do prostega časa za iskanje nove službe med odpovednim rokom. Po dosedanji zakonodaji so imeli edino privatni nameščenci in trgovski pomočniki pravico med odpovednim rokom tedensko na 8 ur prostega časa brez zmanjšanja zaslužka zaradi iskanja nove zaposlitve. Pa tudi služkinje so imele po poselskem redu med odpovednim rokom pravico na delovnik dvakrat po 3 ure prostega časa, da so lahko iskale novo službo.

Za vse ostalo delavstvo pa je bila v obrtnem zakonu le določba § 237, ki pravi, da pripada delavcu, ki je v hišni oskrbi pri delodajalcu in pa delavcu, ki bi bil s službenimi okolščinami oviran iskati nove zaposlitve, »primerna doba« za iskanje nove službe in se mu za ta čas ne sme odtegniti ničesar od plače. Delodajalci so izkoristili nejasnost te odredbe in delavcem med odpovednim rokom sploh niso dajali prostega časa za iskanje nove službe. Nad 7 let smo čakali na tozadevno uredbo, ki bi jo moral predpisati trgovinski minister in smo sedaj osmo leto dočakali načrt uredbe, ki določa v glavnem sledeče:

Slehnerni delavec ima pravico med odpovednim rokom na prosti čas za iskanje dela brez zmanjšanja zaslužka in

sicer tedensko na: 3 ure v majših krajih in 6 ur v večjih krajih, ako išče zaposlitev v dotičnem kraju samem, en dan pa neoziraje se na kraj, ako išče zaposlitev izven kraja dotedanega službovanja.

Končno predvideva uredba, da je delodajalec odgovoren za vso škodo, ki bi delavcu nastala, ako mu ne bi dal gornjega prostega časa za iskanje nove zaposlitve.

Že iz teh kratkih navedb je razvidno, da je glavna odlika novega načrta ta, da je nejasen in bo povzročal le nove spore. Kaj je »manjši kraj« in kaj »večji«? Kako se bo ugotovila škoda, ki je nastala delavcu, kateremu mojster ni dal prostega časa za iskanje nove službe? Kako bo moral delavec dokazati, ali je iskal zaposlitev le v kraju dotedanega službovanja, ali pa je iskal izven kraja? Katere meje bodo veljale za kraje in ali se bo pod pojmom kraj razumela občina ali le dotična vas, trg odnosno mesto, v katerem je delal?

Delavstvo trpi največ vsled nejasnih

odredb socialno-zaščitne zakonodaje in čas je že enkrat, da se izdajo vsaj za bodoče take odredbe, ki bodo popolnoma jasne in ne bodo dopuščale nobene dvomnosti.

Naše stališče glede te nove uredbe je, da se mora zagarantirati slehernemu delavcu med odpovednim rokom pravico na dva službe prosta, a plačana dneva, v katerih bo lahko iskal novo zaposlitev bodisi v dotičnem kraju ali pa izven kraja. Za delodajalca, ki ne bi hotel dati prostega časa za iskanje dela, naj se predvidi kazen v denarju, ki naj jo pravomočno izreče že upravna oblast prve stopnje (okrajno glavarstvo ali mestna občina), poleg kazni pa naj se predvidi, da mora delodajalec plačati delavcu za dotična dva dneva 50 odst. odškodnino za nadurno delo in, ako ne najde po prestopu službe takoj nove zaposlitve, še mezdo do dneva nove zaposlitve a največ za 14 dni. S takimi sankcijami bo poskrbljeno, da ta uredba ne bo ostala le na papirju, marveč se bo tudi dejansko izvajala.

meče vse vajence v en koš in so s tem seveda oni pri lažjih obrtih oškodovani.

Končno odredba ne predvideva pravih kazenskih sankcij za kršitelje in tuje vajencevega zahtevka. Načrt v sedmi ne roka, v katerem nastopi zastaradnji obliki najodločneje odklanjamo, ker ne pomeni za vajence nikakega zboljšanja položaja in zahtevamo, da se vprašanje odškodnin vajencev reši na sledeč način:

1. Brezpogojno se mora razveljaviti odredba §-a 260 tč. 8 obrtnega zakona, po kateri sme mojster zaračunati sam sebi honorar za učenje;

2. za vajence se mora predvideti z uredbo po enem letu učenja minimalna odškodnina, ki je iztožljiva še tri leta po končani učni dobi. Istočasno se mora predvideti tudi kazenske sankcije za vse one, ki bi uredbo kršili;

3. ker traja v posameznih strokah učna doba različno število let, se mora predpisati stopnjevanje odškodnine s posebno tabelo tako, da bo vsak vajenec v zadnjem letu učne dobe dosegel najvišjo za vajence predpisano odškodnino za delo;

4. odtegotvanje vrednosti obleke naj se ukine, ker bi to dopuščalo največje zlorabe. Enako naj se v onih primerih, ko je vajenec pri mojstru le na stanovanju, ne odtegne od odškodnine ničesar, ker je splošno znano, da mora vajenec stanovanje in največkrat tudi hrano dvakrat odslužiti z raznimi gospodinjstvi in hišnimi deli.

Svobodne strokovne organizacije bodo izdelale samostojen predlog za ureditev vajeniških odškodnin in vabimo vse, ki se za to vprašanje interesirajo, da nam najkasneje do 10. septembra dostavijo svoje predloge.

Statistični izkaz vajencev in vajenk

zavarovanih pri OUZD za Slovenijo po stanju 25. marca 1939

	Število vajencev:		
	moški	ženske	skupaj
Poljedelstvo	52	2	54
Industrija kamenja in zemlje	125	12	137
Kovinska industrija	1919	17	1936
Gradnja prevoz. sredstev	236	—	236
Kemična industrija	24	2	26
Čtr. za pr. sile in presk. z vodo	23	—	23
Tekstilna industrija	35	123	158
Industrija papirja	7	—	7
Industrija kože in gume	62	2	64
Predel. kož in njenih surovin	1092	39	1133
Gozdno-žagarska industrija	56	—	56
Predel. lesa in rezbarstvo	1425	1	1426
Industrija hrane in pijače	948	8	956
Gostilne, kavarne, krčme, pren.	145	103	248
Oblač. industrija in čiščenje	910	1481	2391
Gradnje nad zemljo (visoke)	279	—	279
Grafična industrija	84	24	108
Higiena	276	353	639
Občinski obrati	48	—	48
Trgovina	3	—	3
Gledališča, svob. poklici, razno	3	—	3

Skupaj . . . 8131 2454 10595

Minimalne odškodnine za vajence

Osmo leto že teče, odkar je bil uveljavljen obrtni zakon, ki predvideva za vajence po preteku enoletne učne dobe odškodnino za delo. Minister trgovine je bil pooblaščen, da izda tozadevno uredbo, ki pa do danes še ni izšla in so bili le redki vajenci, ki so v času učne dobe prejeli nagrado v denarju. Sodišča so na vložene tožbe vajencev za odškodnino sicer priznavala krajevnim običajem odgovarjajočo odškodnino vajencem, vendar so bili le redki vajenci, oziroma njih zastopniki, ki so to odškodnino iztoževali. V par industrijah je bilo vajeniško vprašanje urejeno s kolektivnimi pogodbami, v obrti pa je to vprašanje še danes popolnoma neurejeno. — Vajenec dobiva pri mojstru kvečjemu hrano in stanovanje, običajno pa mora oče mojstru še plačevati odškodnino, da ga mojster uči.

Te dni je bil dostavljen delodajalskim in delavskim zbornicam načrt uredbe o odškodninah vajencev, ki pa je tak, da ga moramo odločno odklanjati, ker ne pomeni nikakega izboljšanja položaja za vajence in nikako zaščito.

Po načrtu bi se določala za vajence odškodnina na podlagi minimalnih mezd in bi znašala:

za vajenca, katerega oče popolnoma vzdržuje in skrbi za njegovo hrano, obleko in stanovanje: prvo leto mu ne pripada nikaka odškodnina, drugo leto bi dobil na uro pol dinarja, tretje leto en dinar in četrto leto en dinar in pol.

Če je vajenec pri mojstru na hrani, pa bi dobil: prvo leto nič, drugo leto 16 para, tretje leto 33 para in četrto leto 50 para na uro.

Če je vajenec pri mojstru na stanovanju brez hrane in obleke, bi dobil: prvo leto nič, drugo leto 33 para, tretje leto 66 para in četrto leto 1 din na uro.

Če pa ima vajenec pri mojstru celotno oskrbo (stanovanje, hrano, obleko), pa ne dobi prva tri leta nikake odškodnine in šele četrto leto bi dobil 50 para na uro.

Če bi pa dal mojster vajencu kako obleko, ima pravico od predvidene odškodnine odtegniti vrednost obleke.

Kdor pozna obrtni zakon, ve, da je v §-u 260 predvideno, da se sme z učno pogodbo dogovoriti tudi znesek, ki ga mora plačati oče odnosno varuh vajencev mojstru kot odškodnino za učenje. Dokler je ta odredba v veljavi, je vsaka uredba o predpisu minimalnih odškodnin, ki pripadajo vajencu za delo, iluzorna, ker bo pač mojster preračunal, koliko mora vajencu plačati kot »odškodnino za delo« in bo seveda za toliko zvišal svoj »honorar za učenje«.

Uredba ne predvideva ničesar za one primere — ki pa jih je zelo mnogo — ko čaka vajenec mesece in mesece na sklenitev učne pogodbe. Ali mu pripada za ta čas odškodnina po uredbi — to se pravi nikaka odškodnina, ker prvo leto odškodnina ne pripada — ali mu pripada minimalna mezda kot mladotletnemu delavcu.

Uredba nadalje predpisuje odškodnino po letih učenja. Obrtni zakon predvideva trajanje učenja od dveh do štirih let. Gotovo je v onih strokah, ki se jih lažje nauči, učna doba krajša in učenec že drugo leto produktivno dela v podjetju in bi moral dobiti temu odgovarjajočo odškodnino za delo. Uredba pa

Zakaj so delavske mezde tako nizke?!

Kadar se delavci bore za izboljšanje svojega položaja, predvsem za povišanje mezd, tedaj najčešče doživljamo na strani prizadetih pridobitnikov odpor z utemeljitvijo, češ, da mlada domača industrija ne prenese višjih mezd, da bo njen položaj ogrožen in razvoj oviran.

V zadnjem času pa čitamo in slišimo v zvezi s podražitvijo papirja zanimive podrobnosti, ki odpirajo zakulisje enega dela te industrije, ki se je tudi že večkrat uprla delavskim težnjam po izboljšanju položaja in je odpor utemeljevala z gospodarskim položajem in finančno nezmogljivostjo.

Znano je bilo že poprej, da dela papirna industrija z znatnimi dobički, četudi kar pogosto praznuje in omejuje obratovanje. Zнала si je ta industrija zavarovati jugoslovanski trg s tem, da ga je zaprla z visokimi carinami. Da bi bila dobičkanost še uspešnejša, je pred leti osnovala papirni kartel s sedežem v Zagrebu, ki je prevzel prodajo za vso državo.

Tako je bila papirna industrija zavarovana s carinskim zidom pred inozemsko konkurenco, naznotraj pa je uredila prodajo svojih produktov po kartelu in prodajo tako monopolizirala. Konzum je bil torej s tem popolnoma v rokah producenta in ta je počel z njim, kar je hotel.

Razumljiva posledica je bila, da je papirni kartel začel izrabljati svoj neizmerno ugoden položaj in cene papirja so se začele dvigati, čeprav so bile že preje pretirano visoke.

Sprva se je dvig cen sprejel brez posebnega odpora. Pozneje pa so se ponovnim neupravičenim dviganjem cen papirja začeli konzumenti upirati. Prizadete so bile v veliki meri založbe, dalje tiskarne in seveda posredno prav vsi, ki imajo opravka s knjigo ali časopisom, ki čitajo, pišejo in kakor koli uporabljajo papir, ki je v današnji prosvitljeni dobi gotovo važen predmet, zlasti za nas, kajti pri nas je nepismenost majhna in je s tem v zvezi poraba papirja znatna.

Da je vsak odpor proti dviganju dobičkov v korist posameznikov, a na škodo širokih slojev sam ob sebi razumljiv, je jasno.

Tem bolj pa je razumljiv in upravičen odpor zoper početje papirnega kartela, ko vidimo, kaj vse ta kartel počne.

Vsi smo prizadeti zaradi neosnovanega podraževanja papirja. Delavci pa smo še posebej prizadeti, ko vidimo, kako papirni kartel zapira tovarne. Dolej stoje že kar tri tovarne za kuverte, ker je kartel produkcijo komercializiral, ker je prodajo kuvert monopoliziral in neizmerno dvignil cene. Zapiranje tovarnen pomeni žal istočasno tudi odzemanje zaslužka, ogražanje obstoja

delavskih rodbin. Dalje so delavci prizadeti z omejevanjem produkcije sploh. Odkar je začel poslovati papirni kartel, se je zmanjšala letna produkcija papirja za več sto vagonov, kar zopet pomeni odvzem dela iz delavskih rok. — Pri tem pa ne bo ostalo. Papirni kartel se je v najnovejšem času sporazumel z nemško papirno industrijo, da bo lahko nemoteno uvažala letno 460 vagonov papirja v Jugoslavijo, ki ga bo garantirano prodala po tukajšnjem papirnem kartelu za visoko dvignjene cene in si bosta dobiček, nabran iz žepov naših ljudi, prihranjen na mezdah, ki bi jih morali dobiti delavci, če ne bi ostali zaradi zmanjševanja obratov nezaposleni, bratsko razdelila jugoslovanski kartel, odnosno naše papirne tovarne, ki stoje za njim, in nemška papirna industrija.

Tako je torej vse lepo in prav in dobro, kadar gre za dviganje dobičkov, za izmозgavanje konzumentov, če je ta

ljudski sloj, in kadar gre za ubijanje zaposlenosti, še posebno pa takrat, kadar gre za zmanjševanje mezd. Takrat so dobičkarji nad vse složni, ne ovirajo jih meje, ne vidijo nobenih drugih interesov in prav nič jim ni mar, če se svet trese v grozotni mrzlici vojne psihoze, ki se vsiljuje baš od tam, kamor segajo prijateljske vezi dobičkazeljnih.

Delavstvo pa naj strada — zaposleno ob nizkih mezdah, nezaposleno ob praznih upih na boljše čase — in naj se pripravljaj, da bo za one, ki jim je služilo v miru, nosilo kdaj še kožo na prodaj.

Koliko časa naj bo še tako?! Morda prihaja čas spoznanja zelo počasi, vendar je gotovo, da prihaja nevzdržemal

(Opomba uredništva: Iz časopisja posnemamo, da se proti kartelu papirne industrije uvede preiskava zaradi njegovega poslovanja. Zeleti bi bilo, da se preiskava izvede objektivno, ker ravnanje kartela po vseh znakih škoduje jugoslovanskemu delavstvu in tudi gospodarskemu razvoju ter je preiskava po kartelnem in obrtnem zakonu utemeljena.)

Umrli je Dragiša Lapčević

V 75. letu življenja je preminul soustanovitelj srbskega delavskega gibanja.

V noči od 14. in 15. t. m. je umrl v Beogradu najvidnejši prvak socialističnega gibanja ne samo v Srbiji, ampak na vsem Balkanu. Lapčević je bil soustanovitelj socialnodemokratske stranke v Srbiji, bil je publicist in književnik. — V predvojni dobi je bil najpomembnejši voditelj delavskega gibanja in vpliven mož v srbskem političnem življenju. Rojen je bil 13. oktobra 1864 v Užicu.

Mladiča še so navdušile ideje Svetozarja Markoviča. Izprva je prišel med radikale, ki so prevzeli del Markovičevega nauka. Poglobljajoč se v Markovičeve ideje, se je Lapčević kmalu ločil od radikalov in postal pristaš znanstvenega socializma.

Lapčević se ni šolal. Takoj po osnovni šoli si je moral služiti svoj kruh. Hotel je postati kmet, pa je nadarjenega dečka vzel prijatelj v pisarno, kjer je dobil priliko za samoizobrazbo.

Delavstvo takrat ni imelo časopisja, gibanje ne denarja, ne pisaren. Utemeljitelj socialnodemokratske stranke in dolgo let nje predsednik se ni pred nobeno oviro ustrašil, delal je kakor mravlja in bil sijajen ljudski govornik. To so bile njegove velike vrline in sposobnosti.

V srbski parlament je bil izvoljen prvič 1905. Njegovi parlamentarni govori so bili tako temeljiti, da jih parlamentarci niso mogli ovreči. Na vsaki seji parlamenta je bil, čeprav je poleg tega urejeval socialistični dnevnik in opravljaj agitacijske posle.

Lapčević je bil načelno politični človek. Ob grozečem sporu v stranki se je kratko odrekel desničarskemu cepljenju 1903, kar je tudi omogočilo zmago čistega gibanja. On in Triša Kacelerović sta v parlamentu iz načelnih razlogov

glasovala proti vojnim kreditom, kakor je stranka naročila. Žal, da stranke povsod niso bile dovolj močne, da bi bile preprečile vojno. Soglašal ni z vlado ne v zunanji in ne v notranji politiki. Rekel je, da se mora na Balkanu napraviti federacija držav, ki bo preprečila zanimanje zanje zunanjih sil, ki razdvajajo balkanske dežele. Niso ga poslušali in težke so bile posledice.

V stranki je bil Lapčević med najuglednejšimi osebnostmi, čeprav je v ožjem krogu z iskanjem prave poti pogosto naletel na odpor.

Po vojni se je Lapčević uveljavljal večinoma literarno, ker se ni strinjal s strujarstvom, ki se je pojavilo 1919.

Lapčević je posvečal svojo pažnjo predvsem tudi strokovnim organizacijam. Aktivno je sodeloval v njih in pisal knjige zanje. Veliko številno knjig je napisal. Tako »Vojna in srbska socialna demokracija«, »Zgodovina socializma v Srbiji«, »Položaj delavskega razreda in razvoj strokovnega gibanja v Srbiji«.

Mnogo je pisal tudi o gospodarstvu, o združništvu, prevajal razne razprave iz tujih jezikov in nebroj stvarnih člankov v delavskih in drugih listih.

Z Dragišo Lapčevićem je odšel v grob del srbske minulosti. Ta minulost je bila vez med delovanjem Svetozarja Markoviča in sodobnim delavskim gibanjem. Nadarjeni samouk je s svojo veliko inteligenco in izobrazbo, s svojimi slavnimi deli in neustrašljivostjo v akciji povezal dve dobi, dva zgodovinska položaja.

V torek, dne 15. t. m. je bil pogreb pokojnika. Pogreba se je udeležilo več tisoč delavcev in prijateljev pokojnika. Posmrtnice so mu govorili Krekić, Belić, Gjurašinović, Nikolajević in drugi. Tudi ves jugoslovanski tisk, razen reakcionarnega, se je spominjal pokojnika kot načelnega velikega delavca in borca za pravico.

Strokovni vestnik

RUDARJI

Boj rudarjev v Trepčah

Angleška družba je ustavila obrat in odpustila 3000 delavcev

Trepča Mines Ltd. je angleška rudniška družba, ki ima svoj rudnik v Trepčah blizu Kosovske Mitrovice. V podjetju so bila večkrat mezdna gibanja, ki so se končala s sporazumom. — Pred nekaj tedni so rudarji zopet zahtevali izboljšanje mezd in zastavkali. Pri pogajanjih sta končno posredovali ministrstvu za socialno politiko in rude in šume. Zadnja pogajanja so se vršila v Beogradu, pri katerih so rudarji vztrajali na svojih zahtevah, družba pa ni hotela pristati na zvišanje mezd.

Avtentičnega poročila, zakaj je družba prekinila pogajanja, sicer niso objavili, karakterističen pa je nadaljnji ukrep družbe.

Uprava rudnika Trepče se je po prekinitvi pogajanj posvetovala z direktorjem v Londonu in nato odredila, da se rudnik in vsa druga dela v Trepčah in Zvečanu ustavi.

Prizadetih je okoli 3000 delavcev, zapustiti morajo rudniška stanovanja, oni nameščenci, ki imajo trimesečno odpoved, pa ostanejo do poteka pogodbe v obratu. Korak uprave rudnika Trepče pomeni hud udarec ne le za delavce, ampak za vso okolico. Stvar torej ni samo delavcev, ampak tudi širše javnosti, pa magari je družba ustavila obrat samo začasno.

Trepče Mines Ltd. je bila osnovana 1930. leta. Angleški kapital je vložil v cinkovi, svinčeni in srebrni rudnik delniške glavnice 1.120.213 angleških funtov. Ker družba trdi, da ne more zvišati mezd, poglejmo, kakšne dobičke je imela v prvih osmih letih.

V osmih letih je družba zaslužila pri teh rudnikih čistega dobička 2.150.309 angleških funtov. V osmih letih je potemtakem znašal čisti dobiček družbe nedvomno več, ker se dobički v bilanci skrivajo, kakor dvakratni znesek vloženih glavnic. Obrestovanje kapitala, ki kapital v osmih letih dvakrat pomnoži, je prav dober verižniški posel, ker pomeni najmanj 25 odst. obrestovanje.

»Jugoslovanski Lloyd« vprašuje z ozirom na ta dogodek, če sme tako z dobički oblagodarjeno in izdatno privilegirano podjetje, pa magari tudi le začasno, ustaviti obrat brez vednosti in odobrenja onega faktorja, ki mu je koncesije in privilegije dal? Ali ne nastane ob svojevoljni ustavitvi obrata tudi vprašanje, ali še veljajo dovoljene koncesije in dovoljeni privilegiji?

Za gospodarski svet in državo je to vprašanje važno.

Za delavstvo pa je to vprašanje važno zaradi tega, ker ta dogodek kaže, da koncesionirana in privilegirana družba, ki uživa izredno protekcijo države, nima nobenega zdravega socialnega smisla.

Zgoraj navedena prosperiteta podjetij Trepče jasno kaže, da ima delavstvo moralno pravico, zahtevati pri tem podjetju boljše mezdne razmere.

ZAHVALA!

Trboveljska podružnica Zveze rudarjev Jugoslavije je ob svoji 40 letnici dne 6. VIII. 1939 doživela tako pomemben dan, da si šteje v dolžnost izreči svojo zahvalo vsem, ki so kakorkoli pripomogli, da je proslava izpadla v najlepšem redu in dokazala, da je Trbovlje ostalo center svobodnega delavskega gibanja v Sloveniji. Predvsem se zahvaljujemo tisočim sodrugom in sodružicam iz drugih krajev, ki so s svojimi godbami, pevskimi zbori in prapori dali vsej prireditvi pečat delavske zavednosti in solidarnosti.

Vse priznanje in zahvalo trboveljski »Zajemnosti« in »Delavski godbi« za uspeho akademijo na predvečer in športnikom na dan proslave.

Zahvaljujemo se tudi vsem onim hišnim posestnikom, ki so našo proslavo razumeli in v pozdrav gostom razobesili drž. zastave.

Posebna zahvala pa našemu rediteljskemu zboru s s. Korinškom na čelu, ki je izvršil ogromno in za celoto uspešno delo.

Naša proslava je pokazala, da je organizacija ono, kar vzgaja delavce v zavedne in disciplinirane ter da je samo v svobodnih strokovnih organizacijah moč delavstva.

Naša proslava se je izvršila disciplinirano in v redu, na kar smo ponosni, če pa se je vršila ravno v važnem zgodovinskem trenutku, kar so poudarjali nekateri na drugem koncu Trbovelj — bo pokazala bodočnost. Mi pa vemo, da je bodočnost naša!

Družnost!

KOVINARJI

KOLEKTIVNA POGODBA MED CINKARNO D. D. V CELJU IN SAVEZOM METALSKIH RADNIKA JUGOSLAVIJE JE PODPISANA! Zasilni sporazumi brez organizacije so odslej brez veljave. Svobodna strokovna organizacija SRMJ je priznana. Vsi delavci brez izjeme pa dobe tudi plačane dopuste.

V Cinkarni d. d. so pričela pogajanja za kolektivno pogodbo. Razgovori so potekali v mirnem tempu, tako da je naslednji dan, dne 15. t. m. bila podpisana kolektivna pogodba, za katero se je delavstvo borilo že od l. 1923. Tudi zadnja stavka cinkarniškega delavstva je imela glavni namen doseči ureditev delovnih razmer s kolektivno pogodbo. Nad 15 let so obstojali med delavstvom in podjetjem samo nekakšni sporazumi, ki niso delavstvo nikdar zadovoljili in tudi niso bili podpisani od delavskih strokovnih organizacij. S podpisom nove kolektivne pogodbe je odpravljena glav-

na ovira za ureditev normalnih razmer, ker so v njej zapisane in podpisane vse dosežene ugodnosti za delavstvo.

Za delavstvo je podpisal doseženo kolektivno pogodbo v imenu priznane strokovne organizacije SMRJ s. šovljanski in delavski zaupniki, ki so bili izvoljeni vsi na listi SMRJ.

Glavna pridobitev tega mezdne gibanja je, da bodo odslej deležni plačanih dopustov vsi delavci brez izjeme, ki so zaposleni nad dve leti v podjetju. Oni, ki so zaposleni v obratnih oddelkih dobe 10, vsi ostali pa po 5 dni plačanega dopusta letno.

Določila obrtne zakona se bodo v bodoče striktno izvajala. Pri odpustu ali sprejemu delavcev se mora predhodno zaslišati delavske zaupnike. Celotno delavstvo se je uvrstilo v pet plačilnih kategorij. K dnevnim mezdam je vpisan tudi svoječasnini povisek din 2, česar prejšnji sporazum ni predvideval.

Delavstvo bo tudi v bodoče prejelo še delovno obleko, obutev, milo, dežne plašče, kakor tudi kurivo po lastni ceni in sicer od 4000 do 6000 kg letno.

Delavci, ki so odslužili kaderski rok, imajo prvenstveno pravico za zopetni sprejem v službo.

Zainteresirani delavci, kakor tudi ostala javnost so bili mnenja, da bodo pogajanja dolgotrajna in predvidene principijelne težkoče privedle celo do stavke. Pospešena pogajanja in obojestranska uvidevnost pa so vse te govornice razblinile v nič.

Značilno je, da so pri sklepanju kolektivne pogodbe izostali vsi posredovalci, kar je znak, da se lahko brez njih doseže takojšen sporazum, kajti praksa nas uči, da razni posredovalci mnogokrat spor le zaostrijo. Uverjeni smo, da se bo delavstvo sedaj še bolj oklenilo svoje strokovne organizacije in varovalo pridobljene pravice, katere si bo znalo ob priliki še zboljšati.

LESNI DELAVCI

ANKETA ZA KOLEKTIVNO POGODBO V MIZARSKI STROKI DRAVSKE BANOVINE

Dne 18. avgusta t. l. se je vršila na banski upravi konferenca predstavnikov delodajalcev in delojemalcev, katero je vodil inspektor dela g. ing. Baraga. Konferenca je imela nalogo, da se obe stranki izjavita, dali se sklence kolektivna pogodba za vso banovino, kakor tudi glede mezd, ki naj bi se istotako uredile in bi odgovarjale strokovni sposobnosti mizarskega delavstva.

Na vseh pogajanjih trdijo delodajalci, da bi naj strokovne organizacije uredile mezde tako, da ne bi bila mogoča tako velika konkurenca kot je sedaj. Strokovne organizacije se dobro zavedajo, da bi konkurenca morala odpasti, če bi se uredile delovne in plačilne razmere mizarskega delavstva za vso banovino.

Zastopniki podjetnikov so pa stališče spremenili ter sedaj postavljajo zahtevo, da bi se naj določila mezda za vso državo. Navajali so tudi, da je nevarnost konkurence z juha in vse mogoče druge težave. Zastopniki industrijev so se posmelevali takim jalovim izjavam, ter so izjavili, da obstoja potreba po kolektivni pogodbi za vso banovino. Ostale banovine bi po-

rem tudi poskušale izvesti kolektivne pogodbe na isti način.

Zastopniki delavstva so navajali tehtne razloge za potrebo kolektivne pogodbe, ki so jih tudi utemeljili s stvarnimi dokazi, ter se je nad polovico mizarskih pomočnikov z lastno-ročnimi popisi izjavilo za kolektivno pogodbo. Če sedaj ne pride med obema strankama do sporazuma, bo ban odredil tarifno lestvico, kakor določa uredba o minimalnih mezdah.

Obrtna zbornica bo še zaslišala posamezna združenja, da se izjavijo glede sklenitve kolektivne pogodbe, ker je njih zastopnik izjavil, da nima pooblastila, da bi se izrekel za ali proti. Do 15. oktobra t. l. morajo biti izjave podane, na kar se sestanejo ponovno predstavniki obeh strank, da končno razgovarjajo o sklenitvi kolektivne pogodbe. Nadejamo se, da bodo posamezna združenja uvidela potrebo po urejenem sožitju, ter bo prevladal zdrav razum podjetnikov.

LESNI DELAVCI SOTESKA

Iz naše doline se zelo poredko kaj sliši o nas, ker smo odrezani od sveta odnosno od ostalega delavstva. Zato smo se namenili, da napišemo enkrat v naš časopis o našem položaju, v kakršnem se nahajamo. Pred kratkim smo ustanovili podružnico Zveze lesnih delavcev. In kako hitro je zrastle! In se tudi dobro razvija. Čeravno nam nasprotujejo in nas strašijo z različnimi strahovi naši nasprotniki, češ, da smo brezverci, komunisti in še vse mogoče priimke nam dajejo. Ali mi jim pravimo, da se nam hlače zaradi tega prav nič ne tresejo, ker jih dobro poznamo; saj so nas tri leta vodili za nos in še vedno mislijo, da bomo še tri leta trapali za njimi. Mi imamo začrtano pot in vemo, da za nas druge poti ni več. Mi smo njihovih obljub siti in nočemo korakati z Jugoraso. Njihovo glasilo je večkrat pisalo kaj vse je priborilo tem lesnim delavcem v našem kraju, ali žal, mi o tem nič ne vemo. Kakor po drugih krajih, tako so se tudi pri nas izvršile volitve obratnih zaupnikov. Nas delavcev je skupno zaposlenih 50. Naših glasov je bilo 24, volitev se ni udeležilo 13 in so torej 13 glasov dobili naši zelenčki. Sedaj pa se bahajo, da imajo vse štiri zaupnike in da imajo veliko večino na naši žagi v Soteski. Res ne vemo, kako bi to računali, ker je nas organiziranih v Zvezi lesnih delavcev 32, njih pa, če računamo 13. Potem ne vemo, kako računajo oni to večino.

Naj še več navedemo o naših delavskih razmerah.

Živimo bolj siromašno, življenjske potrebe so precej drage, zaslužek pa je skromen, tako da komaj toliko zaslužimo, da preživimo svoje rodbine. Delamo po 8 ur in prejmemo zato 24 din. Kg masti pa stane din 20, sladkorja sploh ne kupujemo, ampak saharin, ta se je naselil v naše rodbine. Kar pa se tiče obleke, ta pa mora biti pri trgovcu na »puf« in le težko odplačujemo, kar si nabavimo. Ne vemo, kako dolgo bo šlo to še naprej. Seveda sedaj, ko smo se združili v pravo delavsko organizacijo nas pa blatijo. Vendar mi gremo s korajžo naprej, ker vemo, da smo na pravi

poti, pa naj nam rečejo, kar hočejo. Napisali vajari, ker je naša roka preokorna. Poskušali bi še več o naših razmerah, vendar temu nismo vam bomo še večkrat kaj javiti.

Soteški delavci.

STAVBINCI

MEZDE KOLEKTIVNE POGODBE ZA STAVBNO STROKO SO OBVEZNE ZA VSA GRADBENA DELA V SLOVENIJI

Pri nas v Sloveniji razni posestniki mnogo zrlajo v svoji lastni režiji, to se pravi, da sami izplačujejo delavce. Ker ta dela niso oddali koncesijoniranemu stavbnemu podjetniku, mislijo, da niso obvezani delavstvu plačevati mezd po pogodbeni tarifi. V zadnjem času smo prejeli več pritožb od našega članstva, odnosno od podružnic, da se takšni delodajalci skličejo na to, da je banska uprava izdala neko uredbu, po kateri so oni obvezani plačevati delavstvo le po naredbi o minimalnih mezdah, ne pa po mezdnih tarifni kolektivne pogodbe, veljavne za stavbno stroko.

Tem potom obveščamo vse, ki so to stvarno prizadeti, da nam ni ničesar znanega o kakšni uredbi v tem smislu, ter bi bila vsaka takšna uredba, če bi obstajala, protizakonita. Zato torej ne more obstojati.

Člen 19, odst. 7 kolektivne pogodbe za stavbno stroko z dne 15. julija 1938, veljavne za dravsko banovino, popolnoma določno pravi, da so mezde te kolektivne pogodbe veljavne tudi za vsa dela v lastni režiji tovarn in privatnikov.

To določilo kolektivne pogodbe je pravomočno in zato zahtevajte povsod pogodbene mezde, ter se ne dajte varati od ljudi, ki se hočejo okoristiti na vaš račun.

Podzveza SGRJ v Ljubljani.

IZ SLOVENJGRADCA

V Slovenjgradcu so trije stavbni podjetniki, ki zaposlujejo od 60 do 80 delavcev, t. j. zidarjev, tesarjev in pomožnih delavcev skupaj. V nedeljo, dne 13. avgusta t. l. je bil sklican sestanek tega delavstva v gost. Eichholzer v Slovenjgradcu. Podjetniki so seveda zvedeli za ta sestanek in so ga poskušali za vsako ceno preprečiti, s tem da so že v soboto naročili vsemu delavstvu, da se v nedeljo 13. povsod dela kakor običajno. Kdor ne bi prišel na delo, bo takoj odpuščen.

Podjetniki imajo velik interes na tem, da se delavci ne organizirajo. Saj plačujejo pomožne delavce od 50 do 75 par, zidarje in tesarje pa celo od din 1.25 do din 2.25 izpod pogodbene tarife. To so lepi denarci, ki ostanejo v žepih podjetnikov in sicer popolnoma protizakonito zadržani, ki jih pa delavske rodbine težko pogrešajo.

Potrebno je tudi, da se pristojne oblasti malo pozanimajo glede zabrane zakonitega nedeljskega počitka, za kar podjetniki gotovo niso iskali dovoljenja. Motijo se pa gospodje podjetniki, če mislijo, da bodo preprečili organiziranje delavcev. To jim ne bo uspelo, ker se je delavstvo končno le začelo prebujati.

T. J.

S. D. S. Z. J.

IZ PODRUŽNICE V LJUBLJANI

V četrtek, dne 17. avgusta se je vršil dobro obiskan sestanek delavcev tovarne Eifler. Na sestanku je poročal tajnik centrale sodr. Jakomin, o položaju tekstilnega delavstva in važnosti strokovne organizacije. Na sestanku se je sklenilo, da se započne akcija za sklenitev kolektivne pogodbe s tovarno Eifler v Ljubljani. Sestanek je lepo uspel in dosegel svoj namen.

DELAVKA

IZ PRETEKLOSTI ZA SEDANJOST IN PRIHODNOST

(Nadaljevanje.)

V zadnjem članku smo se bavili z vprašanjem vpliva državne ideologije na položaj žene in smo si za današnji članek nadeli nalogo, da raziščemo medsebojno odvisnost med državo, družino in položajem žene.

Rabili bomo mesto izraza »država« izraz »družba«, da ga bomo lahko uporabljali tudi za tisto dobo, ko o državi v današnjem pomenu te besede še ne moremo govoriti.

V prvih dobah divjaštva, ko je človeštvo živelo v krdelih, ki so si bila med seboj sovražna, še ne moremo govoriti o kakršnikoli organizaciji niti o kakšni razliki med pripadniki istega krdela.

Sčasoma se izoblikuje razlikovanje pripadnikov ene skupine z ozirom na starost in nato z ozirom na spol. Deli se delo: mož je lovec, žena pobira sadove in opravlja hišna dela.

V sorodniški dobi, ki se izoblikuje s stalno naselitvijo, ostane delitev dela ista, toda ženi-

no delo dobi odločilno veljavo. Razen tega pa močna družbena organizacija, ki sloni na podlagi sorodstva, prevzame vodstvo nad delom za preživljanje vseh članov edince. Skrb za prehrano ni več prepuščena vsakemu posamezniku, delo (poljedelsko) je organizirano na najširši podlagi. Žena zavzema v tej dobi najvišji položaj, tako zaradi veljave dela, ki ga opravlja, kot zaradi moči plemenske organizacije, ki izključuje možnost oblikovanja močne družine.

Naslednja, družinska doba, prinaša s sabo postanek osebne lastnine in bogastva, s tem pa tudi suženjstvo žene, ki si jo mož lahko kupi. V tej dobi nastane država, ki ima pa le bojno funkcijo, tako da so vse druge prepuščene družini, ki doseže v tej dobi največjo moč. V skladu s to veliko močjo družine je tudi najhujše zasuženje žene. Družina postane obenem gospodarska edinica, ki s svojo proizvodnjo zadovoljuje vse svoje potrebe. Nastane velika družina, ki sestoji iz žene, otrok in suženjev, ki so vsi enako brezpravni, in katerim

je edini in neomejeni gospodar in tiran — družinski oče. Država prihaja v stik samo z njim (ker ga potrebuje kot vojaka) in tudi štiti samo njega.

Čim bolj pa začena družina izgublja svojo pomen kot gospodarsko, kulturno in družabno središče in prevzema njene funkcije drugo za drugo družba, oziroma država, je tudi položaj družinskega očeta kot neomejenega gospodarja družinskega družina (ker ta ne more več za prej opravljala družina (ker ta ne more več za dostiti vsem svojim potrebam), prihaja tako v dostik tudi z osebami, podložnimi očetovi oblasti in izboljšuje njihov položaj. Položaj žene postaja ugodnejši.

Ta razvoj dogodkov lahko posebno plastično opazujemo v naši dobi, ko družba prevzema nase vedno več dolžnosti pa tudi pravic, ki so prej spadale v območje družine bodisi v gospodarskem, kulturnem ali socialnem oziru. Tako n. pr. je prej družina v svojem zaključnem hišnem gospodarstvu oskrbovala vse svoje člane z obleko. Zdaj so to delo prevzele tovarne. Prav tako je družina prej dajala otrokom ves pouk in vzgojo, zdaj so to delo prevzele državne šole. Prej je družina sama skrbelo za svoje bolnike in onemogle, zdaj skrbi zanje marsikje država. Tako izgublja družina vedno bolj svoje prejšnje funkcije in jih predaja družbi, ki jih more bolje opraviti.

Ta tok podružabljevanja proizvodnje je potegnil za seboj tudi ženo in jo uvrstil kot delavko poleg moža, ne več kot možu podložno in pokorno mater-gospodinjo, temveč kot svobodno delavsko, ki se vedno bolj zaveda svojih pravic kot enakovredna državljanka, kateri mora tudi država te njene pravice postopoma priznavati. Nastopili smo pot osvoboditve žene, ki bo nujno privedla do dosege zahtevanih pravic, ker ji zanje daje upravičenje njeno enakovredno delo. To dejstvo je našlo svojo potrditev že doslej, popolnoma pa jo najde brez dvoma v bodočnosti.

Prihajamo k zaključku. Za pravilno pojmovanje je potrebno, da si pod močjo države ne predstavljamo samo njene moralne moči, o kateri smo govorili v zadnjem članku, ampak tudi in predvsem njeno gospodarsko moč, ki je tem večja, čim bolj je družba prevzela v svoje roke organizacijo dela in vzporedno s tem povečala svoj vpliv tudi na kulturnem in socialnem področju.

In če bomo zdaj skušali ugotoviti odvisnost med državo, družino in položajem žene, bomo lahko spoznali, da je močna družina mogoča v šibki državi in da ima to za posledico nizek položaj žene. Po drugi strani pa vidimo, da je posledica močne države šibka družina in da je v teh okoliščinah položaj žene izboljšan.

ZAŠČITA ŽENE-DELAVKE V NAŠI SOCIALNI ZAKONODAJI

Nastanek in potreba te socialne zakonodaje.

Najprej moramo v naši rubriki spoznati vse najvažnejše vzroke in potrebe, ki so dovele do te posebne zakonodajne zaščite. Kajti kljub temu, da je že dolga doba ženinoga udejstvovanja v vseh pridobitnih panogah gospodarstva, nahajamo še vedno iz dneva v dan posameznike, včasih celo družstva, ki si štejejo v posebno

zaslugo, če rešujejo kapitalistično gospodarstvo na ta način, da izrivajo ali na eni strani žene iz služb, ali pa na drugi strani zahtevajo, da so žene, če že v službah, z možmi ne samo enakopravne, temveč celo popolnoma enake v trošenju svojih moči. Take zahteve se pojavljajo predvsem v meščanskih krogih, to je onih, ki imajo danes v rokah izključno vodstvo gospodarstva in zakonodaje. Zato moramo znati proti takemu stališču postaviti svoje zahteve oprte na vzroke in življenjske potrebe.

Leta 1926. se je na »svetovnem kongresu za žensko volilno pravico« začela borba proti posebni zaščiti delovne žene. Angleške boriteljice za enakost (!) so imele celo toliko časa in volje, da so ustanovile posebno organizacijo »open door«, to je odprta vrata, kar pomeni: odprta vrata in enake delovne pogoje za moža in ženo, ki bosta v svobodni tekmi dosegla enak položaj. Najbolj značilno je, da so tak pokret ustanovile žene same, seveda pa ne one, ki so puščale vso svojo življenjsko silo po tovarnah.

Misel na posebno zaščito žene-delavke se je pojavila v preteklem stoletju nekako vzporedno s težnjo ustanoviti mednarodno zakonodajo, ki naj bi ščitila delavce vsega sveta. Že na prvi mednarodni konferenci za zaščito delavcev v Berlinu leta 1890. so zastopniki držav razpravljali o prepovedi dela ženam v nevarnih in nezdravih podjetjih in o štiritedenskem dopustu, ki naj bi ga dobile žene po porodu.

Potreba po mednarodni delavski zakonodaji se je javljala konec 19. stoletja predvsem zaradi nevzdržnega položaja delavstva, ki se je v masah upiralo proti brezmejnemu izkoriščanju in pa radi vpliva socialistične miselnosti, ki je z Marxovimi in Engelsovimi deli zajemala vedno širši krog ne samo delavstva, temveč tudi takozvanega napretnega meščanstva. Da se je potrebi po zaščiti delavcev pridružila še težnja po posebni zaščiti delavk je treba pripisovati dejstvu, da so letne statistike posameznih dežel izkazovale vedno večje nazadovanje porodov, večjo umrljivost dojenčkov, večje obolenje žen in njihovo prezgodno umrljivost. Iste države pa, ki so zaznamovale letno tako žalostne rezultate, so v gospodarstvu prehajale iz dobe liberalističnega kapitalizma v imperalizem. In imperalizem je nadvlada, ki je možna samo z močno vojsko: mnogo vojakov. Treba je bilo vsaj nekoliko zaščititi ženo.

Mislilim, da ni treba posebej razlagati, da je delo, ki mu ni bil kos niti mož, še prav posebej izčrpavalo ženo telesno zdravje, ki ima poleg drugačnega fizičnega sestava v življenju še posebno nalogo, nalogo materinstva. Onemu, zlasti pa oni ženi, ki bi hotela trditi, da bo žena dosegla enakopravnost šele s tem, da bo v boju s strojem in kapitalom nezaščiten pred slehernim izmозgavanjem shirala mnogo pred svojo dobo, bi poleg številke o obolenju, delavke postregle lahko še s tem, da bi zamenjale službe z njimi. Delavka ni šla v službo iz veselja do nje, ali morda zato, ker jo je domo dolgočasilo brezdelje, temveč zato, ker je živela v skrajni bedi, ker so ji otroci umirali od lakote. Služba, v katero je šla, je bila toliko pretežka za vsakoogar, da se je delavec z vsemi sredstvi boril proti njej. Zato je več kot bedasto govoriti o svobodni tekmi med mo-

žem in ženo v času, ko sta oba tlačena od tretjega gospodarja. En tak primer izmed mnogih nam nudi slika o položaju rudarjev v rudniku živega srebra v Idriji okoli leta 1880. Dr. Lončar piše: »Pripetilo se je, da je delavcu po odbitih stroških za žito . . . ostalo od mesečnega zaslužka časih komaj še pol krajcarja, ali pa je bil še kaj na dolgu. Ko so delavci prosili priboljška, jim je rudniško ravnateljstvo žugalo, da vzame tuje delavce, domače pa odpusti . . . Leta 1874. je zaradi bede nastala lakota . . . Odtlej so se morale vpreči v delo tudi rudarske žene in hčerke, ki so kleklale po 16 do 18 ur na dan znane idrijske čipke.« (Iz brošure: Prvi veliki boj slovenskega delavstva.) Žena ima pravico do službe, do neodvisnega pridobivanja sredstev, nedvomno, toda do službe, ki ji bo dopuščala, da bo z normalnim življenjem lahko združevala delo s svojo materinsko funkcijo. Ljudje, ki tako radi govore o enakosti, vse prevečkrat pozabljajo, da je materinstvo veliko delo in velik napor, ki ostaja vedno neplačan in neupošteván. Če ga prištejemo k ostalem delu, potem moramo pač uvideti, da zasluži, če nič več, vsaj posebno zaščito. Zaščita, ki jo nudi ženi-delavki današnji čas, je itak tako borna in tako mala, da ji ga. Topalovičeva upravičeno pravi »da omogoča le delno reševanje pred fizično in moralno degeneracijo«. Žena, ki zahteva zase posebno zaščito, se s tem nikakor ne postavlja v poseben tabor nasproti delavcu, temveč se hoče z njim boriti v isti skupini za pravice delavskega stanu, to je stanu, ki vključuje tako može kot žene.

Onemu pa, ki trdi, da bi bilo mogoče rešiti narodno ali morda celo svetov. gospodarstvo s tem, da bi se žene iz služb vrnile k domačemu ognjišču (g. Todorović), kaj lahko odgovorimo, da so to ognjišče žene zapustile ravno zato, ker niso imele niti praznega lonca več, da bi ga postavile nanj. Ga. Thibert pravi še, da je dokaj čudno reševati brezposelnost njih s tem, da odvezamo posel drugim, to je z brezposelnostjo drugih. Tek časa se ne da nikdar usmeriti nazaj!

DELAVSKI DOPUSTI V BELGIJI

Najmočnejša stranka v Belgiji je socialistična in je skoro ves čas po vojni tudi najmočnejše zastopana stranka v vladi. Največjo oporo pa ima stranka v svobodnih strokovnih organizacijah, ki neprestano delujejo na izboljšanje delavčevih življenjskih pogojev. V boju za človeka dostojno življenje delavskih družin so strokovne organizacije dosegel že nad vse lepe uspehe predvsem v socialni zakonodaji. Največji uspeh pa je v tem, da je delavec v Belgiji priznan kot polnopraven državlján, ki ima sicer svoje dolžnosti, a tudi svoje pravice.

Strokovne organizacije so že dolgo v kolektivnih pogodbah s posameznimi podjetniki skušale prodreti z zahtevo po plačanih letnih dopustih za delavce. Vendar so se podjetniki, z malimi izjemami tem zahtevam zelo upirali. Delavske strokovne organizacije so prirejale po vsej državi velike akcije in predlagale vladi, naj z zakonom določi

za vse delavce dopust. Posebno delavska ženska zveza je v tej akciji sodelovala z vsemi silami in njena zasluga je, da je bil za delavce in delavke do 19 let uzakonjen 14 dnevni letni dopust.

Akcija je dosegla popoln uspeh in v letu 1936. je bil sprejet zakon, da imajo delavci v obratih, kjer je zaposleno več kot 5 oseb, pravico do 1 tedenskega dopusta. Ta zakon je bil leta 1938. še spopolnjen tako, da imajo sedaj vsi delavci brez izjeme pravico na:

1. 1 tedenski plačan dopust, če služijo vsaj 1 leto pri istem delodajalcu;

2. delavci pod 18 leti pa 2 tedenski plačani dopust;

3. če je delavec služil v enem letu pri več delodajalcih, mu mora vsak delodajalec plačati sorazmeren del tako, da dobi delavec izplačano mezdo za 7 dni;

4. dopusti se naj izrabijo v času od 1. aprila do 31. oktobra vsako leto.

Socialistični minister Spaak je ob priliki uzakonjenja dopustov izjavil: »Delavec ima pravico na odpočitek in smatram, da je potrebno, da se vsako leto za nekaj časa osvobodijo svojega dela in v drugem okolju preživijo nekaj dni, da si nabere novih moči in novega veselja za življenje.«

Vlada je hotela omogočiti delavcem, da svoj dopust čim lepše preživijo, zato je izdala za delavce in njihove svojece visoke vozne olajšave na železnicah in drugih prevoznih sredstvih. Delavcem in njih svojcem, ki zaslužijo manj od 20.000 do 24.000 b. fr. na leto, je odobrila brezplačne vozne karte, ostalim pa dovolila 25 do 50% popusta.

Da bi si delavci prihranili nekaj denarja za ta dopust, je ustanovila pri državni hranilnici posebne oddelke, kjer delavec lahko vplaga tudi najmanjše zneske. V ta namen je izdala država različne vrednosti, katere delavec kupi lahko na vsaki pošti, jih vlepri v posebno legitimacijo in v času dopusta dobi ta denar potem izplačan s 3% obrestmi.

Na državne stroške gradi vlada več počitniških domov in je posebno vzorno preuredila nekaj gradov v mladinske domove. In v prekrasnih parkih teh gradov se danes razlega prešeren smeh belgijske delavske mladine, ki si tam okrepi svoje telo in nato z veseljem vrača na delo.

Dopust preživijo večina delavcev na deželi. Svobodne strokovne organizacije so že preje imele po vsej državi 26 počitniških domov, od katerih so nekateri prav ogromni. Med njimi »Wanderweldov dom«, v katerem lahko preživlja svoj dopust istočasno 200 oseb. Na Severnem morju sta dva domova s 350 do 400 posteljami. Gradi se pa več novih domov, namenjenih posebno mladini.

Na tisoče mladine je pa organizirano v organizaciji »Priatelj prirode«, ki prireja svoje taborje širom Belgije.

Lansko leto se je poslužilo teh dopustov 2 in pol milijona delavcev in njih svojcev, kar je za državo, ki šteje 8 milijonov prebivalcev, že res jako lepo število. Tako se je uvrstila Belgija v tisto skupino držav, ki priznavajo, da so tudi delavci in delavke potrebni od diha in kar je glavno, da se tudi njim omogoči s potovanji in izleti razširjenje njihovega duševnega obzorja.

Danes smo prinesli ta belgijski primer, omeniti pa moramo, da so še druge države, ki so zadevo z delavskimi dopusti vsaj tako, če ne še bolje uredile. Naše države še ni v tem seznamu in naše strokovne organizacije imajo tu še široko polje hvalečnega dela.

ZENA PO SVETU

Žensko volilno pravico bo razširila belgijska vlada tudi za volitve v pokrajinske zборе. Do sedaj so ženske imele volilno pravico samo pri volitvah v poslansko zbornico.

Pravo žene na delo je priznala Švedska. Švedski parlament je sprejel zakon, po katerem je delodajalcem prepovedano odpustiti nameščenke in delavke z izgovorom, da so poročene. Ta zakon je stopil v veljavo 1. julija t. l.

Ženski letalski oddelki v Angliji. Letalsko ministrstvo sporoča, da bo organiziralo ženske letalske pomožne oddelke. Ženske bodo za časa vojne uporabile v nebojevniških edinicah ter upravno-intendantski službi letalskega poveljstva.

Gospodinje v Nemčiji. Drage gospodinje, danes moramo zopet enkrat resno govoriti. Vedno znova se objavljajo na vas pozivi, pa se jim nekatere gospodinje nočejo pokoriti. Ne zabavljajte v trgovinah, če ravno določene zelenjave, ki jo hočete imeti, ni. Zabavljanje nič ne pomaga, treba bo tako ali tako skuhati drugo vrsto zelenjave. In ne pripovedujte, prosim, vedno o drugih mestih, češ, da imajo tam več. Tudi ostala mesta imajo komaj dovolj za življenje. Nikjer ne zapravljajo in vse gospodinje se morajo ravnati po možnostih. — (Völkischer Beobachter, glavno glasilo nacionalno socialistične stranke, 10. V. 1939.)

Prislilni delovni rok za dekleta v Nemčiji. Državi tajnik ministrstva za delo dr. Sirup je objavil na kongresu za štednjo v srednji Nemčiji da bo ob priliki še tekom tega leta proglašen zakon, po katerem bo moralo vsako dekletko do 25. leta služiti eno letni delovni rok. Do sedaj je ta delovni rok veljal samo za nastavljenke v podjetjih. Podaljšanje delovnega roka tudi na dekleta, ki kasneje ne nameravajo v službo, bo občutno povečalo število žena, ki bodo obvezane služiti enoletni delovni rok. Razen socialnih motivov se bo ta zakon vpeljal zato, da bo mogoče še bolj kot doslej izkoristiti delovne rezerve ženske mladine.

V Mehiki so si žene priborile leta 1938. popolno politično enakopravnost. Mehika je tudi na panameriški kongres v Limi deligirala voditeljico mehikanskega ženskega pokreta.

Beleške

Važno za stare in onemogle delavce

ROK ZA VLAGANJE PROŠENJ ZA STAROSTNO IN ONEMOGLOSTNO PODORO POTEČE 1. SEPTEMBRA T. L.

Delavcem(kam), ki so izpolnili 70. leto starosti ter delavcem(kam), ki vsled onemoglosti ne morejo več izvrševati svojega posla.

S pravilnikom o zbiranju in uporabljanju dopolnega sklada za onemoglost in starost z dne 31. marca 1938 se je ustanovil posebni podporni sklad za onemoglostne oziroma starostne podpore one osebe, ki zaradi odlaganja izvedbe zavarovanja za onemoglost, starost in smrt doslej niso mogle pridobiti pravice do onemoglostne oziroma starostne rente. Ker je omenjeni pravilnik določil prijavni rok za one, ki so izpolnili zahtevane pogoje do 31. avgusta 1937, samo do 1. julija 1938, ter je bilo mnogo prosilcev odbitih zaradi prepozno vloženih prijav, zato je minister za socialno politiko in narodno zdravje ta prijavni rok s spremembami in dopolnitvami omenjenega pravilnika podaljšal do 1. septembra 1939. Pravico do vložitve prošnje imajo vsi delavci(ke), ki so izpolnili 70. leto starosti, ter imajo od 1. julija 1925 do 31. avgusta 1937 najmanj 500 tednov članstva pri kateremkoli OUZD ali trgovski bolniški blagajni v državi. Enako imajo pravico do vložitve prošnje vsi delavci(ke), ki so izpolnili 21. leto starosti, pa zaradi onemoglosti ne morejo več izvrševati svojega posla ter imajo od 1. julija 1925 do 31. avgusta 1937 najmanj 250 tednov članstva. OUZD poziva vse one, ki imajo zgoraj omenjene pogoje za starostno oziroma onemoglostno podporo, da najpozneje do 1. sept. 1939 vložijo prošnje na predpisani tiskovini, katero dobe pri OUZD ali njenih ekspoziturah ali pa pri najbližji občini. Prošnje, ki bodo vložene po 1. septembru 1939, se ne bodo upoštevale kot pravočasno vložene. Dosedanje že vložene prošnje se obravnavajo ter ni potrebno, da bi se radi gorenjega poziva prosilci ponovno obračali na urad. Občinske uprave naprošamo, da na krajevno običajni način razglase to objavo.

Okrožni urad za zavarovanje delavcev v Ljubljani.

OPOZORILO.

Podružnice in zaupniki naj takoj sporočijo koliko izvedov žepnega koledarčka bodo naročili. Koledarček bo pester ter bo vseboval najvažnejše določbe socialne zakonodaje, vsa potrebna navodila, ki jih delavec dnevno potrebuje. Ne odlašajte! Koledarčekov bomo tiskali le toliko v kolikor bo naročil. Uredništvo bo skušalo ustreči kar največ želji naročnikov. Do 15. septembra t. l. sporočite po dopisnici Strokovni komisiji Vaše naročilo.

Uredništvo.